

Els Camins del Bisbe i Abat Oliba, GR 151 (etapa 7)

DE TAVERNET A SANTA MARIA DE CORCÓ (L'ESQUIROL)

En l'escrit d'aquesta etapa, en Manel Domènech realitza un exercici prou particular i interessant; endinsar-se en la biografia del “pre”-personatge, *El Bisbe Abat abans de ser bisbe i abat*. No hi afegirem res més, descobriu-ho vosaltres mateixos.

Que tingueu una bona lectura.

Club Muntanyenc Mollet
Secció de Senders
11 de novembre de 2012

El Bisbe Abat abans de ser bisbe i abat

Si ens atenim a la lentitud i dificultat -sense oblidar el cost- de la creació d'un document escrit en el primer mil·lenni, no ens ha d'estranyar pas que la documentació es reservés només per a coses considerades importants que després ens han permès conèixer una gran part de la història i sobretot contrastar-la que, altrament sense documents, ens hagués estat del tot impossible. Però a ningú li passava pel cap dedicar temps i diners a recollir detalls de la quotidianitat de la vida, de la infantesa dels fills, encara que fossin d'una família noble o de les més altes autoritats civils. Per tot això, de la vida d'Oliba en l'etapa de la seva infantesa i joventut no se'n coneix pràcticament res documentalment fins als disset anys i, a partir d'aquí, les fonts són, malgrat la importància dels personatge i de la seva obra, igualment escasses, només el diplomatarí (documents del personatge); la seva obra literària no massa extensa amb el seu poema “Lloança al monestir de Ripoll” i l'encíclica mortuòria.

En la recerca dels historiadors en aquestes primeres etapes de la vida d'Oliba no ha d'estranyar pas que hi hagi sovint més suposicions o deduccions que fet documentats, però tot i això crec té aspectes interessants i importants que perfilen la seva posterior personalitat i caràcter.

La família

Descendent de Guifré el Pelós, nét de Miró II el Jove i fill d'Oliba Cabreta i d'Ermengarda, neix el tercer fill que anomenaran Oliba -com el seu pare- l'any 971, data que podria no ser exacta, ja que es fixà a través del càlcul en relació a la seva posició entre els seus cinc germans, però com a molt l'esbiaix podria arribar als inicis del 972. Tampoc es coneix el lloc del naixement, perquè els seus pares, comtes de diversos indrets, feien un recorregut itinerant per llurs possessions, amb llargues estades en les residències i castells dels seus dominis, entre altres coses per tal de vigilar el patrimoni. Oliba va ser el tercer de cinc germans: Bernat dit Tallaferro, Guifré, Berenguer i Adelaida. Caldria, però, afegir-hi Ingilberga, filla natural de Oliba Cabreta que va ser abadessa de Sant Joan.

La infantesa

Una bona part de la infantesa d'Oliba va transcorre a Besalú, vila on encara es poden veure alguns testimonis referents d'aquell temps: com el Portal de la Força en un dels murs del castell; part del *micvé* (els banys jueus), i tres edificacions religioses: l'església monestir de Sant Pere -iniciada quan ell tenia set anys; per tant, poca cosa va poder veure de l'obra- l'església de Sant Vicenç i la de Santa Maria, propera també a l'antic castell. Seria lògic pensar que per ser el tercer fill hauria d'haver estat destinat a la carrera religiosa, però no va ser així de moment, si més no per decisió paterna, que va recaure en el quart fill: Berenguer, que fou bisbe d'Elna.

Tampoc hi ha notícies sobre la seva formació, però se suposa que estudià al monestir de Ripoll, el lloc més important en aquell temps, i també que la seva formació es veïés fortament influenciada per la personalitat del seu oncle, Miró III Bonfill, home de gran cultura i escriptor notable. Hi ha algun historiador que hi veu també l'influx de l'abat Garí de Cuixà, un home d'un fort esperit renovador cluniacenc, cal creure que el motiu es deu més pels seus fets com a abat i bisbe, que altra cosa. Res tot això -repeteix- pot demostrar-se documentalment, però sí cal dir que és compartit per molts dels seus historiadors, coneixedors de la seva trajectòria tan religiosa com cultural i política.

També es dedueix, encara que sense cap confirmació documental, que no va tenir la formació guerrera dels seus dos germans més grans, però en canvi sí que s'assegura que rebé la formació i coneixements essencials per a desenvolupar la seva futura feina de comte, perquè Oliba ja és esmentat l'any 983 -quan només en tenia dotze- confirmant un alou a favor del Monestir de Santa Maria de Serrateix. Dos anys després d'aquesta data, es produeix l'atac d'Almansor als comtats catalans, cosa que segurament devia influir molt en el estat d'ànim del jove Oliba per les greus repercussions que va produir, tant d'ordre material, moral i religiós. Un succés comparable -salvant les distàncies i permeteu-me la llicència- a l'atac mil anys després de les torres bessones nord-americanes.

Hi ha un altre fet que va ser molt sobtat, important i transcendent, que es produeix als seus disset anys: esdevenir de cop i volta comte de Ripoll i Berga.

La joventut

L'any 988 el seu pare, Oliba Cabreta, endut pels remordiments d'algunes de les seves males accions, ja vell i tement pel final de la seva vida, es va confessar a Romuald. El monjo -que després seria sant- li diu de forma taxativa que no podrà salvar-se si no deixa el món i es reclou en un monestir i, a més, li proposa que aquest monestir sigui Montecassino, no gaire a prop dels seus comtats. Oliba Cabreta segueix al peu de la lletra la penitència imposada. Deixa als seus fills -que ja

El Portal de la Força, a Besalú.

no tornarà veure- tots els seus béns i emprèn el camí per passar la resta dels seus dies, aproximadament uns dos anys, fent pregària en reclusió i demanant el perdó dels seus pecats per obtenir la vida eterna.

Les disposicions d'Oliba Cabreta trenquen en certa manera la norma habitual de les lleis testamentàries visigòtiques, que assenyalaven que el patrimoni patern calia dividir-se entre els fills i, a l'esposa, li pertocava només la “dècima”, el dret sobre desena part del béns del seu marit. El comte, en canvi, dóna a la seva esposa un paper més important i li atorga una cocomtalitat, és a dir, una supervisió del desenvolupament del govern en les respectives herències dels fills, cosa que es comprova en aquest tres fets posteriors.

L'un al 990, quan la comtessa Emengarda i el comte Oliba fan una donació a Oriol d'un alou al comtat de Berga, donació que en realitat venia a ser com una restitució per causa d'un anterior apropiament il·lícit del seu marit. Un altre document revelador és un decret d'excomunió dictat pel bisbe d'Urgell, no directament contra la família però sí contra alguns vassalls de la casa de Cerdanya, perquè l'any 993, indugudament s'havien apoderat de les esglésies del territori de Berga i Cerdanya i del censos que havien pagat. El decret afectava als consellers Arnau i Radulf, sense cap conseqüència per a la dona i fills. Finalment, un tercer document situa la mare i els tres germans en l'acta d'elecció de l'abat Eimil, de Santa Maria de Serrateix.

Els comtats catalans, entre els segles VIII i XI.

La distribució dels títols comtals entre els fills queda d'aquesta manera: al gran, Bernat Tallaferró, el comtat de Besalú i el Vallespir, al que després s'hi afegiria bona part del Capcir i Donasà; al segon, Guifré, els comtats de Cerdanya i Conflent, i a Oliba, tal com s'ha dit, Berga i Ripollès. D'aquesta manera s'inicia un nou capítol de la història, de la nostra història.

De comte a monjo de Ripoll

La historiografia presenta sovint incongruències difícils d'entendre, personatges que no fan gaire o res de bo tenen una llarga historiografia, en canvi d'altres actius, innovadors, creatius en àmbits diversos, que no paren de fer coses i la majoria importants, tenen proporcionalment escassa documentació que provi irrefutablement la seva actuació, com és el cas del Bisbe Abat. Aquesta manca d'informació documental és molt acusada també en aquests catorze anys de la seva actuació com a comte i persisteix lògicament en la vida monàstica.

La nova i sobtada situació del jove Oliba devia ser de bon principi atordidora, per molta maduresa que ja pogués tenir, però hem d'acceptar que no resulta gens normal que el teu pare, un del comtes més importants de la marca, ho deixi tot i marxi a fer penitència lluny del seu món. Per poc sensible que se sigui, i encara més en ell, de caràcter més aviat introvertit que el va mantenir solter, cosa força inusual en aquella època en un home de la seva posició, ha de produir un fort impacte que explica i justifica aquesta situació i que incideixi en una decisió de sobtada, que fa prendre un gir impensable en la seva vida al decidir -com el seu progenitor, encara que per causes ben diferents- la renúncia del món per a dedicar-se plenament al servei de l'Església.

Personalment, i sense cap prova que ni de lluny ho pugui avalar, només un raonament discursiu, peso que el canvi radical de la conducta del seu pare havia d'actuar molt directament en la seva decisió d'abandonar el poder comtal i d'accedir a la regla de Sant Benet, més encara si ens atenim a l'època i en la sobirania que tenia, les grans possibilitats d'augmentar-la en aquells moments que exemptes pràcticament d'una normativa reguladora, més aviat de mans lliures per a qualsevol tipus d'accions que posteriorment, només molt posteriorment, es considerarien directament reprovables, però que llavors eren força habituals i acceptades.

Un cop feta pública la seva decisió, els seus germans prengueren possessió dels seus títols comtals: Bernat, el de Ripollès i Guifré, el de Berga. A l'agost de l'any 1002, Oliba es posà l'habit benedictí i entrà al monestir, al seu monestir, mai més ben dit, de Ripoll. Consta provat que encara al 1003, es va desprendre d'alguns alous que li quedaven. En aquest punt, s'inicià un nou parèntesi de silenci en la seva vida monacal en mig dels monjos, un parèntesi que durarà cinc anys, i que es tanca amb la mort de Seniofré, abat de Ripoll. Cal l'elecció per part de la comunitat d'un successor. Una elecció que recau en un monjo admirat per tots i per tot: Oliba, a partir d'ara: abat Oliba del monestir de Santa Maria de Ripoll, molt poc després també serà elegit abat de Sant Miquel de Cuixà.

L'elecció d'Oliba com abat, va ser tot un encert, un gran encert com hem pogut conèixer des de la distància, primer per a l'Ordre mateix, després per a l'Església i, sobre tot, per a Catalunya, quan encara no ho era, però que estava en camí de ser-ho.

Recopilació de Manel Domènech Mir

El monestir de Santa Maria de Ripoll (vista de l'absis).